

בס"ד, יום ראשון ג' טבת תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת סנהדרין ה – יא (40)

א. (1) "ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי", האם הוא מדאורייתא, או מדרבנן? (2) באר דברי רב נחמן "כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי" (מאי כגון אנא, ומאי כוונתו דין?) (3) למאי מהני גטילת רשות, וממאן נוטלים רשות, והאם רשות דבבל לארץ ישראל, או רשות דארץ ישראל לבבל מהני, ומדוע? (4) איך כינה ר' חייא את רבה, ואיך את רב, ומדוע?

ב. (1) לאיזה דבר לא קיבל רב רשות לדון, ומדוע? (2) מה היתה טעותם של אנשי אותו מקום שהיו מגבלין עיסתן בטומאה, ואמאי לא צדקו בסברתם, ולשם מה הובא האי מעשה בסוגיין? (3) מנלן דאסור לתלמיד להורות בפני רבו, ומה חשיב "לפני רבו", והאם יש אופן דשרי להורות אף בפני רבו? (4) שניים מזכים ואחד אומר איני יודע, מה דינם, ומדוע? ומאי מקשינן מהכא אשמואל, ומאי משנינן?

ג. (1) האם דבריו של ר' אבהו דשניים דנו אין דיניהם דין תליא בפלוגתא דעירוב פרשיות כתוב כאן או לא? ובאיזה אופן מודה ר' אבהו דיניהם דין? (2) דין שטעה, באיזה אופן חייב לשלם, ובאיזה אופן פטור מלשלם? (3) כמה דיינים בעינן לפרשה, והאם תליא במנין הדיינים הנצרכים לדין? (4) "והלכתא פשרה צריכה קנין", מי צריך לעשות הקנין, ומתי עושים הקנין, ומאי טעמא בעינן קנין?

ד. 1) מאי חשיב גמר דין לענין שאסור אחריו לבצוע, והאם יש אופן דאף לאחר גמר דין עבדינן ביצוע? 2) מהם ד' הדעות ששנינו בסוגיין בענין פשרה? 3) איך התבאר הקרא ד"בוצע ברך נאץ ה'"? 4) איך נדרש הקרא ד"לא תגורו מפני איש"?

ה. 1) איך התבאר הקרא ד"פוטר מים ראשית מדון"? 2) על מה תחילת דינו של אדם? 3) מה המקור בתורה להא דאמרי אינישי "כי רחמתין הוי עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן, השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בת שיתין גרמידי לא סגי לך"?

ו. 1) כיצד צריך הדיין לראות עצמו בשעת הדין, ומנלן? 2) "אם דומה דיין למלך שאינו צריך כלום וכו'", במה בעינן שיהיה דומה למלך? 3) מה נאמר על המעמיד דיין שאינו הגון? 4) מה דרשינן מקרא ד"ואצוה את שופטיכם בעת ההיא"? 5) מה דרשינן מהקרא ד"שמע בין אחיכם ושפטתם צדק"?

ז. 1) האם דיין פסול לאושפזיכנא דידיה? 2) מי אמר לקרא ד"כי אתה תבוא את העם", ומי אמר לקרא ד"כי אתה תביא", ומנלן? ומה ביאור אלו הפסוקים? 3) האם יחיד מומחה כשר לדיני קנסות, ומנלן? 4) מהו מוציא שם רע דמתניתין דנחלקו בו ר' מאיר ורבנן, ובמאי פליגי לדעת עולא ולדעת רבה?

ח. (1) איך יתבארו דברי חכמים שבברייתא דתבעו ממון בשלשה ותבעו נפשות בעשרים ושלשה, לדעת רבה ולדעת עולא, ולדעת אבוי? (2) האם לאוקימתא דאבוי דאיירי בהתראה סתם, מוכרחים לומר דכולי עלמא מודו דחיישינן ללעז, או לאו. ואי נימא דאיך הכרח להעמיד הכי, אמאי כן אמרינן הכי? (3) הביא הבעל עדים שזינתה והוכחשו, האם איכא חיוב קנס? (4) "ישאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותן אלא בעדה עדים והתראה" מה הן עדה עדים והתראה, וממאי אתי לאפוקי דלא בעינן כל הני?

ט. (1) "דאתרו ביה למלקות", במי התרו, ואליבא דמאן קיימא, ובמאי קמפליגי? (2) "לא בא שלישי אלא להחמיר עליו", ממאן אתי ר' עקיבא לאפוקי, ומה אתי לאפוקי? (3) מה דעת ר' יוסי בנמצא שלישי קרוב או פסול בעדות ממונות, ובעדות נפשות (פרט)?

י. (1) שני אחים ואחר שראו באחד שהרג את הנפש, האם יש תקנה לעדותן (פרט: לר' יוסי ולרבנן, בהיכא שלא העידו ובהיכא שהעידו)? (2) איך תתבאר פלוגתת ר' מאיר ורבנן גבי מוציא שם רע אליבא דהאוקימתא דהוכחשו רק בבדיקות, ואמאי לא חיישינן הכא ללעז? (3) הביא הבעל עדים שזינתה והזומו, מה דינם. ומה הדין היכא דחזר הבעל והזים את עדי האב, ומדוע. והאם יכולים הזוממים לומר דלחייב הבעל ממון אתו? (4) האם רובע זכר פסול לעדות, ומדוע? ומה הדין היכא דבא על הערוה?

יא. (1) מאי קמשמע לן רבא בהא דפלוני בא על אשתי נאמן להורגו אבל לא להורגה? (2) המעיד על שורו שנרבע, באיזה אופן נאמן, ובאיזה אופן אינו נאמן? (3) באיזה גוונא אמרינן דעדים זוממים לוקים, ומהיכן ילפינן לה, ואמאי סלקא דעתין דלא ילקו? (4) מהיכן יליף ר' ישמעאל דבעינן למלקות עשרים ושלשה? (5) מה הביאור בהא דמלקות תחת מיתה עומדת, והאם דמי ממש למיתה, ומדוע?

יב. 1) מהו חישוב החודש, ומהו קידוש החודש, ומהו עיבור החודש? 2) איך תבאר מתניתין דעיבור החודש בשלשה, ואליבא דמאן אזלא מתניתין? 3) מהו עיבור שנה, ומתי מעברין את השנה, ואמאי לענין עיבור השנה לא קשיא לגמ' אמאי תני עיבור? 4) כיצד הסדר בעיבור השנה אליבא דרשב"ג, וכנגד מי תיקנו סדר זה?

יג. 1) מה מצינו שעשה שמואל כדי להציל אדם מכיסופא, ומהיכן למד שכן ראוי לנהוג? 2) מהו בת קול, ואמאי הוזכרה בסוגיין? 3) האם אפשר לעבר השנה על תנאי? 4) על מה אמרינן בסוגיין שמעברים השנה (המבוארים בעמוד זה), ועל מה אמרינן שאין מעברין, ומה טעם החילוק, ועל מה אמרו שנעשים סעד לעיבור השנה?

יד. 1) מי היה תקיפאי קדמאה ועינוותני בתראי, ומדוע נקראו כן? 2) מהם השלשה דברים שנאמרו בסוגיין שמעברין על שנים מהם את השנה, ומדוע? ועל מה אמרו שאם עיבורו מחמתן כולם שמחים, ומדוע? 3) היכן מעברין את השנה, ומנלן. ומה הדין בגוונא שעיברו במקום אחר?

תשובות למבחן סנהדרין ה – יא

א. (1) ברש"י מבואר דהאי מאן דאמר סבר דמדאורייתא סגי באחד. [אך לכאורה הדין דבעינן מומחה אינו מדאורייתא, אלא תקנתא דרבנן]. והתוס' הוכיחו מלשון הגמ', דהיכא דאינו מומחה אינן יכול כלל לדון. וכן הוכיחו דאפילו מאן דאית ליה דמדאורייתא בעינן שלשה, מודי דחד מומחה סגי. וביארו, דסוגיין מדרבנן איירי, דתיקנו דאף אחד מומחה מהני.

(2) כגון "אנא" מסקינן דהיינו גמיר וסביר, ולא בעינן נמי דנקיט רשותא. ומאי דקאמר "דן" כתבו התוס' דלא דן ממש הוא, דהא שנינו באבות עיצה טובה שלא ידון יחידי, אלא כוונתו דכגון אנא יכול לדון יחידי. ועוד כתבו התוס', דכיון דרגיל בדינים ואין חשש שיטעה, שפיר דן אפילו ביחידי.

(3) לענין לפוטרו אם טעה. ונוטלים רשות בבבל מהריש גלותא, ובארץ ישראל מהנשיא. ומי שקיבל מהם רשות יכול להרשות אף אחרים. ורשות בבבל מהני אף לארץ ישראל, משום דבבבל הוי שבט דהוא שררה גדולה והפקר בית דין הפקר, ובתוס' הוסיפו דהווי מזכרים דיהודה. אבל רשות דארץ ישראל דהווי רק מחוקק, והווי מנקיבות דיהודה, אין שררותם גדולה, ולא מהני לבבל, אלא לעיירות העומדות על הגבולין דנגררות אחר ארץ ישראל.

(4) לרב קרא בן אחותי, או משום דבאמת היה אף בן אחותו מאבא אחר, ואו על שם חוכמתו כדכתיב "אמור לחכמה אחותי את". ולרבה קרא בן אחיו, דהא חנה אביו היה אחיו.

ב. (1) לענין לראות מומי בכור לא קיבל רשות. וטעמו, או כדי לחלוק כבוד לרבה בר חנה שרק הוא יוכל להתיר בכרו. ואו משום דכיון דהיה בקיא ביותר ופעמים היה מתיר אף דברים הנראים לאנשים כמום עובר, ויש חשש שילמדו ממנו להתיר אף מום עובר.

(2) סברו דאותו תלמיד שבא למקומם והורה להם דמי ביצים אינם מכשירים, מי ביצים דהיינו מי אגמים קאמר, וסברו דכן הוא לפי ששנו דמי קרומיון ופיגה שהם מי ביצים פסולין למי חטאת, וסברו דהיינו משום דלאו מים הם. וטעו, משום דמאי דמי קרומיון ופיגה פסולים הוא משום דבעינן מים חיים. ומשום האי מעשה תיקן רבי שתלמיד לא יורה עד שיטול רשות, והנותן רשות ידקדק ליתן רשות רק לאחד שאין חשש שיטעו בדבריו. והובא האי מעשה בסוגיין לבאר אמאי ר' חייא הוצרך ליטול רשות עבור רבה ורב להורות באיסור והיתר.

(3) מהא דכתיב גבי משה דכל מבקש ה' היה יוצא אל משה שהיה מחוץ למחנה, והרי מחנה ישראל היה ג' פרסאות, וחזינן דתוך ג' פרסאות אסור להורות בפני רבו. וכתבו התוס', דאם לא נטל רשות מרבו, אף חוץ לג' פרסאות אסור להורות. ולענין לאפרושי מאיסורא, לביאור אחד ברש"י אמרינן בגמ' דשרי.

(4) יוסיפו דיינים, משום דמאן דאמר איני יודע כמאן דליתא דמי, והווי רק תרי. ולא קשיא מהא לשמואל דאמר דשניים שדנו דיניהם דין, משום דמעיקרא ישבו על דעת שלשה, מודה שמואל דאין שניים דנים.

ג. (1) ברש"י מבואר, דפלוגתת שמואל ור' אבהו תליא בפלוגתא אי עירוב פרשיות כתוב כאן או לאו. והתוס' באופן אחד כתבו, דר' אבהו איירי רק למאן דאית ליה עירוב פרשיות. [ואתי לאפוקי דלא דרשינן משפטתם צדק דאף אחד יכול לדון]. אבל מודה דלמאן דלית ליה עירוב פרשיות, לא בעינן שלשה לדיני ממונות. ובאופן נוסף כתבו התוס', דסבר ר' אבהו דאף למאן דלית ליה עירוב פרשיות, מכל מקום בעינן שלשה משום משפט אחד. ובאופן שקיבלום עליהם, אף ר' אבהו מודה דדיניהם דין.

2) אם קיבלוהו עליהם אף לענין לפוטרו, פטור. וכן אם היה מומחה לרבים פטור [וכדתניא בסיפא דהאי ברייתא, והובא בתוס' לעיל ה.]. ואם קיבלוהו עליהם שידון להם דין תורה, אם טעה בשיקול הדעת [והיינו דנחלקו תנאים או אמוראים ולא איתמר כמאן הלכתא, והילוך דינא כחד], ונשא ונתן ביד, משלם [אמנם איכא למאן דאמר לקמן לג. דאף בלא נשא ונתן ביד חייב]. אבל אם טעה בדבר משנה, הדין חוזר ואינו משלם.

3) לר' מאיר בעינן שלשה. ולחכמים סגי באחד. ולרשב"ג בעינן תרי. ומסקינן דלא תליא במנין הדיינים הנצרכים לדין, משום דאיכא למימר דבהא גופא נחלקו, האם מקשינן פשרה לדין או לאו. ורשב"ג דהצריך תרי, אין הכרח דסבר דמדינא בעינן תרי, אלא יש לומר דהיינו משום שיהיה עדים על הדבר.

4) כתבו התוס' דאיכא למימר דהקנין עושה אותו המתחייב לשלם, אבל אותו שמתחייב למחול, אינו צריך קנין, משום דמחילה לא בעיא קנין. ובשם הבה"ג כתבו, דאף המוחל צריך קנין, ואף אי נימא דמחילה בעלמא לא בעיא קנין, הכא כיון שאינו מוחל מחמת עצמו, אלא מחמת הדיינים שהשיאוהו למחול, בעי קנין. ולענין הזמן בו נעשה הקנין, העלו התוס' ב' צדדים, האם הוא קודם הפשרה, שמקבלים על עצמם בקנין לעשות כפי שיוורוהם הדיינים, שלא יהיה כמחילה בטעות. או דאחר הפשרה עבדינן קנין שמקבלים על עצמם פשרת הדיינים.

ד. 1) לדעת רש"י, היינו אחר שאמרו איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. והתוס' כתבו, דאחר פסק וודאי דלא שייך ביצוע. אלא איירי שכבר גמרו בדעתם את מי לזכות ואת מי לחייב. ובהיכא דמחייבים שבועה, כתבו התוס' דשרי למימר להו לעשות פשרה כדי להנצל מהעונש.

2) לדעת ר"א בנו של ריה"ג, אסור לבצוע, דכתיב כי המשפט לאלוקים הוא. ולדעת ר' יהושע בן קרחה, איכא מצוה לבצוע, וילפינן לה מדכתיב אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, והיינו פשרה שיש בה שלום. ואמרינן בגמ' דאמרינן לבעלי דינים אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו. ולדעת ר' שמעון בן מנסיא רק קודם שתשמע דבריהם שרי לבצוע, ויליף לה מדכתיב פוטר מים ראשית מדון. ולדעת תנא קמא דאמר דמשנגמר הדין אסור לבצוע, שמעינן דקודם גמר דין שרי לבצוע, אבל אינו מצוה.

3) לדעת ר"א בנו של ריה"ג, קאי על המברך את הבוצע בדין. ולדעת ר' אליעזר קאי על הגוזל חיטים וטחנם ולשם ולבסוף הפריש מהם חלה ובירך. ולדעת ר' מאיר קאי על יהודה דאמר מה בצע כי נהרוג את אחינו, והמברכו על כך נאץ ה'. ולדעת רש"י, מצינו ביאור נוסף, דקאי על המברך את אהרון על הפשרה שעשה בעגל. [אמנם התוס' פירשו דלא קאי על האי קרא].

4) לדעת ריש לקיש, דרשינן ליה לענין דיין דיוודע דהדין נוטה לחובתו של אדם קשה, שלא יאמר איני דן. ולדעת ר' יהושע בן קרחה, דרשינן לקרא מלשון אסיפה, וקאי על תלמיד היושב לפני רבו ויודע זכות לעני וחובה לעשיר, דאסור לו להכניס דבריו, אלא צריך לאומרם.

ה. 1) לדעת ר' שמעון בן מנסיא קאי על פשרה, דרק בראשית מדון, והיינו קודם שתדע כמי הדין נוטה, אפשר לפטור המריבה המשולה למים. ולדעת רב המנונא, קאי על דין לעתיד לבא, דתחילת המדון והיינו הדין, הוא על הפוטר עצמו מן התורה המשולה למים. ולדעת רב הונא קאי על מריבה, שתחילתה דומה לפוטר מים, והיינו ניגרים קטנים היוצאים מן הנהר, שלבסוף מתחזקים ורבים. ולדעת התוס' אף דברי אביי שהמשיל המריבה לגודא דגמלא, מהאי קרא דריש ליה, ופוטר מים, היינו גודא דגמלא דפוטר האדם מן המים. ושמאל דרשה לענין הא דאמרי אינשי, דהפוטר עצמו מן המריבה המשולה למים, ניצול הוא ממאה רעות, והיינו מדון, דהוא נוטריקון מאה דיני, או גמטריא של מאה.

2) בסוגיין מבואר דהיינו על דברי תורה. ואילו בשבת מבואר דהיינו על נשאת ונתת באמונה. וכתבו התוס', דמי דלא עסק בתורה, דנים אותו קודם על עסק התורה. אבל העוסק בתורה, נידון קודם על נשאת ונתת באמונה, ואחר כך נידון על קביעות עיתים לתורה. ובאופן נוסף כתבו התוס', דנשאל קודם על נשאת ונתת באמונה, אבל נידון מעיקרא על עסק התורה.

3) מהא דמעיקרא בזמן המשכן שרתה השכינה מעל הכפורת, שהיתה בגובה י' טפחים מהקרקע, ואורכה אמה וחצי. ובבית המקדש היה כבר גבוה ל' אמה ואורכו שישים. ולאחר שחטאו, אמר הקב"ה כה אמר ה' השמים כסאי והארץ אדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי.

1) כאלו חרב בין ירכותיו, וגיהנם פתוחה מתחתיו. וילפינן לה מדכתיב הנה מיטתו שלשלמה ששים גיבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב ומלומדי מלחמה וגו' מפחד בלילות, והיינו הסנהדרין שמחמת פחד הגיהנם המשול ללילה חוגרים עצמם בכלי מלחמתם והיינו מלחמתה של תורה.

2) פירש רש"י דהיינו שבקי בטיב דינים ומלא חכמה כמלך זה שהוא עשיר. וכתבו התוס' דכן נראה מסוגיין. אמנם כתבו דבכתובות מבואר דקאי על עשירות ממש, דבעינן שהדיין יהיה עשיר כמלך שאינו נצרך לבריות.

3) חשיב כנוטע אשירה בישראל, דכתיב שופטים ושוטרים תיתן לך, וסמך ליה לא תיטע לך אשירה כל עץ. ורב אשי הוסיף, דאם הוא במקום שיש תלמידי חכמים, חשיב כנוטע אישרה אצל המזבח, כדכתיב בקרא אצל מזבח ה' אלוקיך, ופירש רש"י דקאי על תלמיד חכם שמגין כמזבח.

4) קאי על כלי הדיינים כגון מקל ורצועה שצריך שיהיה זריז בהן. ורש"י פירש שיהיה זריז בהן כדי להטיל אימה על הציבור לשם שמים. והתוס' פירשו, שיהיה זריז לא להטיל אימה יתירה.

5) דרשינן על הדיינים והיינו כדקרינן שמוע, דלא ישמע אחד קודם לחבירו, אלא רק בין אחיכם. ודרשינן נמי על הבעלי דינים, דשמע בין אחיכם דלא ישמיע דבריו לדיין אלא בפני בעל דין חבירו. ומשפטתם צדק ילפינן, דצדק את הדין ואחר כך חתכהו.

1) להמבואר ברש"י, רק אם הזכירו שהיה אושפזיכניה ועשה לו טובה, פסול. והתוס' כתבו, דמדינא אינו פסול, ורק דלא רצו לדון לאושפזיכניה, היינו משום דרצה להרחיק עצמו.

2) "כי אתה תבוא את העם", משה אמרו ליהושע, וכדכתיב בהאי קרא "את הארץ אשר נשבע ה'", ואמר לו משה שלא ישתרר על הזקנים אלא על פיהם יעשה. והקרא ד"כי אתה תביא", הקב"ה אמרו, וכדכתיב בהאי קרא "אל הארץ אשר נשבעתי", ואמר לו הקב"ה דדבר אחד לדור ואין שני דברים לדור, ורק יהושע יהיה המנהיג.

3) מסקינן דאינו כשר, דהא קתני במתניתין דבעינן שלשה לדיני קנסות, ועל כרחך דהיינו מומחין, דאילו הדיוטות אפילו הן עשרה פסולים לדיני קנסות.

4) לדעת רש"י, היינו מה דהבעל טוען שלא מצא לאשתו בתולים ורוצה להפטר מתשלום כתובתה. ולדעת עולא נחלקו ר' מאיר ורבנן האם חוששין ללעז, והיינו שיצא הקול מטענתו ועל ידי כך יש לחוש שמא יבואו עדים להעיד כדבריו ויצטרכו לדון דיני נפשות, או דאין חוששין שיבואו עדים, ומשום הכי סגי בשלשה ככל דיני ממונות. ולדעת רבה, איירי באופן שאמר דיש לו עדים ונתאספו עשרים ושלשה לדין, ואחר כך כשלא מצא עדים התפזרו הדיינים, ועתה רוצה לפטור עצמו מכתובתה, דהא להאי מילתא נאמן אף בלא עדים, ונחלקו ר' מאיר ורבנן, האם חוששין לכבודן של ראשונים דכיון דכבר כינסו, צריך לדון אף דיני ממונות בפניהם או לאו. ולדעת התוס', איירי בטענת האב על הבעל דהוציא שם רע על בתו ומחוייב בקנס. ולדעת

עולא נחלקו אי חיישינן ללעו, והיינו בגוונא שלא הוזמו עדי השם רע, דאכתי יש לחוש שמא יבואו עדים אחרים, ואם יכנס עוד עשרים כדי לדון דיני נפשות, נמצאת מוציא לעז על הראשונים שלא היו ראויים לדון. ולדעת רבה, נחלקו בגוונא שהביא הבעל עדים, והאבא הביא עדים להזימם, ולא הספיקו לקבלם עד שנתפזרו שאר הדיינים מחמת איזה סבה, האם חיישינן לכבוד הראשונים ואין לקבל ההזמה אפילו על ממון בפני השלשה הנותרים, או דלא חיישינן לכבודן.

ח. (1) לדעת רבה, תבעו ממון היינו דמעיקרא לא דנו על פי כ"ג משום דבא רק להפסידה כתובתה ולא הביא עדים, ואין חשש לכבוד הראשונים, ולדעת תוס' איירי בגוונא שלא התכנסו עתה אלא לדון דיני ממונות. ולדעת עולא, מוקמינן לה כדתרגמה רבא ור' חייא בר אבין, דאיירי באופן שהוזמו עדי הבעל, דעתה אין לחוש כלל לעדים אחרים שיבואו, דהא חזינן דעל שקר הביאן, ועתה כל התביעה היא של האבא, ואין חשש לעז. ולדעת אביי, לרש"י היינו כדרבא ור' חייא בר אבין, דכיון דעתה התביעה היא רק של האבא, הוי כדין חדש ולא חיישינן לא לכבוד ולא ללעו. והתוס' ביארו, דאיירי באופן שהעדים מעידים דלא התרו בה כלל, דבאופן זה לעולם לא יגיע לידי חיוב נפשות אלא לענין ממון.

(2) לדעת רש"י, אין הכרח להעמיד הכי, דהא איירי שבאמת באו עדים ואיכא נידון לענין נפשות אליבא דמאן דאמר דהוי התראה. ונקטו בכהאי גוונא לרבנותא דר' מאיר, דאפילו הכי לא בעינן אלא שלשה. והתוס' כתבו, דלשיטתם בהכרח דסבר הכי, דהא איירי בהכחשה, ובהכחשה אי לאו דחיישינן ללעו הראשונים אין טעם להצריך כבר עתה כ"ג לרבנן. [נדאי משום כבוד הראשונים, הא לא שייך אלא גבי הזמה].

(3) לדעת ר"ת אף בהכחשה איכא חיוב קנס. אמנם סיים דדוחק הוא ורק היכא דהוזמו אמרינן דיש קנס. וכן מבואר ברש"י.

(4) רש"י כתב, דעדה היינו כ"ג. ואתי לאפוקי ממשית דכתיב "לא תחמול" דנהרג בלא עדים והתראה להדיא, אלא אף בהטמין לו עדים מאוחרתי הגדר. והתוס' כתבו, דעדה היינו מאי דאמרינן דעדה מזכין, דאילו במסית לא טענינן לזכותו.

ט. (1) התרו באשה שזינתה למלקות. ואתי למאן דאמר לאו שניתן לאזהרת בית דין לוקין עליו. וקמפליגי האם מלקות בשלשה, או מלקות בכג'. ובתוס' כתבו דהיה מקום לפרש דאיירי גבי מלקות דמוציא שם רע. (2) אתי לאפוקי מר' שמעון דאמר דבא הכתוב להקל דאין עדים זוממים חייבים עד שיוזמו שלשתן. ולפירוש א' בתוס', סבר ר' עקיבא דאף שלא הוזמו שלשתן נהרגין. ובשם רש"י כתבו, דר' עקיבא לא פליג בדין על ר' שמעון, אלא סבר דלהקל לא בעי קרא, משום דכתיב "הנה עד שקר העיד" דמשמע כל העדות. ועוד אופן כתבו התוס', אך דחאוהו.

(3) בעדות ממון, סבירא ליה לר' יוסי דאף לר' עקיבא אינו פוסלם. אבל בדיני נפשות שפיר מצטרף לפוסלם. ולהמבואר בסוגיין סבר ר' יוסי דאף שלא התרה בהן פסול. והוסיפו התוס' דאיירי דווקא באופן שהעיד, אבל אם לא העיד אינו מצטרף לפוסלם. אבל לרשב"ם בבבא בתרא מבואר, דאף אם לא העיד אלא התכוון להעיד, פוסלם. אמנם הוכיח הרשב"א בתוס' מהסוגיא לקמן, דר' יוסי גופיה סבר דבעינן דווקא שהעד יתרה, ועד שאינו מתרה כלל לא חשיב עד, ופשיטא שאינו יכול לפוסלם.

י. (1) לדעת התוס', היכא דלא העידו, יעיד רק אחד מן האחים ואחר, ועדותן כשרה. אבל היכא דכבר העידו ב' האחין, לדעת ר' יוסי [למאי דסבירן לן השתא], אין להם תקנה, דהא בין אם התרה ובין אם לא התרה

מצטרף לפוסלם. ולדעת רבנן, רק אם התרה מצטרף לפוסלם. אבל לדעת הרשב"ם בבבא בתרא, אליבא דר' יוסי, אף שלא התרה ולא העיד מצטרף לפוסלם.

(2) לרש"י, איירי כפשוטו, דהרי כולה סוגיין גבי עדות הבעל איירי, דלר' מאיר הכחשה דבדיקות הכחשה היא, וליכא קטלא וסגי בשלשה. ולרבנן לא הוי הכחשה, ואיכא דיני נפשות. ולתוס' איירי דלבסוף הוכחשו הכחשה גמורה, ולר' מאיר כיון דהכחשה דבדיקות הוי הכחשה, לעולם לא יבא לידי נפשות. ולרבנן אכתי יש לחוש שמא יביא הבעל עדים להזים את עדי האב, ויהיה חיוב מיתה ולהכי בעינן כג. ועוד כתבו התוס', דאיירי שיש לבעל ב' כיתי עדים המכחישים זה את זה, וחיישינן שמא יביא עדים אחרים שלא יוכחשו. [ועיין מהרש"א באיזה אופן איירי]. ועוד כתבו התוס' דאיירי באופן שעדי האב הזימו לעדי הבעל, ואיכא משום כבוד הראשונים.

(3) חייבים מיתה דזממו להורגה, ואין חייבים ממון, דהוי ממון ונפשות לחד. ואם חזר הבעל והביא עדים להזימם, חייבים מיתה דהא זממו להרוג את עדי הבעל, וכן חייבים ממון מאה כסף לבעל דזממו לחייבו. ואינם יכולים לומר דרק לחייב הבעל ממון אתו, דהא יודעים דזממו להרוג האשה, ואם ימצאו זוממים יהרגום.

(4) מבואר בסוגיין דהרובע זכר פסול אף לרבא. וביארו התוס' דכיון דעושה לתאוותו, הוי כרשע דחמס. אבל בבא על הערוה, כתבו התוס' דכיון דיצרו תוקפו, לא חשיב רשע דחמס, וכשר לעדות. ועוד כתבו התוס' דאף הרובע יצרו תוקפו. ודווקא לענין זו העדות אמרינן בסוגיין דפסול. אבל לשאר עדויות רק רשע דחמס פסול אליבא דרבא.

יא. (1) דאף לענין אשתו חשיב קרוב ופלגינן דיבורא ואינו נאמן להורגה, ואף דכבר אשמועינן במתניתין לקמן דפסול לה לעדות, אכתי הוצרך לאשמועינן דאף היכא דכבר נאמן לגבי הבעל, אינו נאמן להורגה. (2) אם מעיד אף על הרובע, מתוך שנאמן להורגו, נאמן אף על שורו, ולא אמרינן ביה דאדם קרוב אצל ממונו ופלגינן דיבורא. אבל אם אינו מעיד על הרובע, או דאיכא רק עד אחד על הרובע, אף על שורו אינו נאמן.

(3) באופן שהעידו על כהן שהוא בן גרושה וכן חלוצה, שאי אפשר לקיים בו כאשר זמם. וילפינן לה מדכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע, ועל כרחך דהכי מפרשינן לה, דבאו עדים והזימו את הזוממים והצדיקו את הצדיק דמעיקרא, וכתיב ביה והיה אם בן הכות הרשע. וסלקא דעתין שלא ילקו משום דהוי לאו שאין בו מעשה. והתוס' הוסיפו דכן נמי הוי לאו שניתן לאזהרת בית דין.

(4) אביי ביאר דילפינן רשע רשע מדיני נפשות. ורבא ביאר, דמיתה דמלקות במקום מיתה עומדת. (5) רש"י ביאר, דכיון דעבר על ציווי הבורא, חייב מיתה, ומלקות היא גם אופן של מיתה כסקילה ושריפה. והתוס' ביארו, דהוי תחת מיתה שנאמרה לבני נח. ועוד ביארו, דזימנין דמתים על ידה. ולבסוף הסיקו כרש"י. ולא דמיא ממש למיתה, דהא קיימא לן דאומדין ואם יבא לידי מיתה לא מלקים, והיינו משום דכתיב ונקלה אחיך לעינך, וילפינן מינה, דצריך להלקות את החי, וכן שאף לאחר המלקות ישאר חי.

יב. (1) חישוב היינו, האם מסתדר הוא עם חשבון המולד, דאף אם רואים צורך לעבר, מכל מקום אי אפשר להקדימו טפי מיום מזמן המולד. וקידוש היינו לומר מקודש מקודש. ועיבור היינו להוסיף יום על החודש, ולקדש את החודש הבא רק ביום לא' לחודש הקודם.

(2) אביי ביאר דתני קידוש. ורבא ביאר דמתניתין איירי בקידוש ביום עיבור, דאילו בחודש חסר אין צריך קידוש, וכדעת ר' אלעזר בן צדוק, דאם לא נראה בזמנו אין צורך לקדש. ורב נחמן ביאר דכוונת מתניתין

דקידוש אחר עבור הוי בשלשה, וכדעת פלימו דרק כשאינו בזמנו מקדשים אותו לעשות חיזוק לדבר. ורב אשי ביאר דכוונת מתניתין לחישוב, ועיבור דנקט הוא אגב שנה, אבל לענין עיבור החודש כלל לא בעינן שלשה, וכדעת ר' אליעזר דלעולם לא בעינן לקדש את החודש.

3) היינו לחשב אם צריך להוסיף חודש לשנה, ולרש"י עיבור זה נעשה כשמקדשים החודש שאחר אדר הראשון. והתוס' ביארו, דעיבור זה נעשה בזמן שגומרים השבעה שנתכנסו לשם כך לעבר.

4) נושאים ונותנים בשלשה, האם יש מה לדון אם לעבר השנה. ואחר כך מוסיפים עוד שניים, לדון אם צריך לעבר השנה, ואחר כך מוסיפים עוד שניים כדי לעבר השנה. וסמכו או על ברכת כהנים שיש בה ג' תיבות וה' תיבות וז' תיבות. או דג' הוא כנגד ג' שומרי הסף, וה' כנגד ה' מרואי פני המלך, וז' כנגד ז' רואי פני המלך. ורש"י ביאר דהיינו אחשוורוש. והתוס' ביארו דאף במלכי ישראל מצינו ז' רואי פני המלך, וכמבואר בירמיה.

יג. 1) מעשה וזימן רבן גמליאל שבעה כדי לעבר השנה, וכשמצא שם שמונה אמר דמי שעלה שלא ברשות שירד, ועמד שמואל ואמר שהוא עלה שלא ברשות כדי לא לבייש את אותו שעלה שלא ברשות. ולמד כן משכניה בן יחיאל מבני עילם, דאמר לעזרא "ונושב נשים נכריות" ואף שהוא עצמו לא נשא נכרית.

2) קול היוצא מתוך קול אחר. והובא בסוגיין אגב שהוזכר שמואל הקטן, דשמעו בת קול שאמרה דשמואל ראוי שתשרה עליו שכינה, וכן מצינו דלפני מותו אמר דברי נבואה.

3) מבואר בסוגיין שכן, דהא עיברו על תנאי שאם ירצה רבן גמליאל, וכשרצה עוברה השנה.

4) על הדרכים והגשרים ותנורי פסחים וישראל שעקרו מחוץ לארץ כדי להגיע לארץ ורואים שלא יספיקו להגיע, מעברים. דאם לא יעברו ימנעו מלבא לרגל. אבל מפני השלג והצינה ואלו מחוץ לארץ שעדיין לא עקרו מביתם, לא מעברים, משום דגם אם לא יעברו אין זה סבה שלא יבואו לרגל. ועל הגדיים והטלאים והקינים שהם קטנים, אינם סבה בפני עצמם לעבר, אלא נעשים סעד לטעם אחר שאינו מספיק בפני עצמו.

יד. 1) רבן גמליאל נקרא תקיפאי קמאי, דמצינו בו שהיה נוהג שררה וזורק מרה בתלמידים. ועינוותני בתראי היינו רבן שמעון בנו, וכדאמרינן בבבא מציעא דהיה הוא מג' ענווים.

2) על האביב, משום דבעינן פסח בחודש האביב, ובאופן נוסף פירש רש"י, דהיינו משום דלא יהיה מהיכן להביא את העומר. אבל דחה פירוש זה מכח המשך הסוגיא. ועל הפירות, ופירש רש"י דהיינו כדי שיוכלו להביא ביכורים בעצרת, ולא יצטרכו להביאן אחר כך בפני עצמן, והתוס' פירשו, דהיינו משום דכתיב בקרא וחג הקציר ביכורי מעשיך. ועל התקופה, משום דכתיב חג האסיף תקופת השנה. ואמרינן שאם עיברו על האביב כולם שמחים, דהא אינם חוששים באיחור איסור חדש, דהא התבואה עדיין לא ביכרה.

3) מעברין ביהודה משום דכתיב לשכנו תדרשו. ובתוס' הביאו דבברכות נפקא לן מדכתיב כי מציון תצא תורה. ואם עבר ועיברו במקום אחר, לדעת תנא קמא מעוברת. ולדעת חנניה איש אונו אינה מעוברת, דהא ילפינן לה מקרא. ובתוס' כתבו, דהיכא דלא הניח כמותו בארץ ישראל שרי לעבר אפילו בחוץ לארץ, כדחזינן דר' עקיבא עיבר בנהרדעא.